

Сьогодні формується національна система кібербезпеки і кіберзахисту, яка повинна забезпечити оперативне і адекватне реагування на кіберзагрози. Чітко визначено відповідальність складових цієї системи. При Раді національної безпеки і оборони України розпочав діяльність Національний координаційний центр кібербезпеки. У державі розгортається Національна телекомунікаційна мережа [5].

Війна з Росією дала змогу визначитись із пріоритетними напрямками розвитку як у внутрішній, так і в зовнішній політиці. Зокрема, формується новий сектор безпеки і оборони, відновлюється розвиток оборонної промисловості, зроблено кроки до енергетичної захищеності, відбулося національне самоусвідомлення, започатковано новий вимір інформаційної політики, згорання зовнішньоторговельних потоків між Україною та РФ. У 2014 р. взаємна торгівля товарами скоротилась на 45,3 % проти 2013 р. і становила 21 млрд. дол. США. А в 2015 році товарооборот знизився майже вдвічі порівняно з попереднім роком і становив до 11,1 млрд. дол. США [6].

Україна чітко визначилась із напрямками у зовнішній політиці. Це вектор європейський і співпраця з НАТО. У лютому 2019 року до Конституції України внесено норму про те, що президент є гарантом реалізації курсу держави на членство в ЄС і НАТО і затверджено про незворотність курсу України на європейську та євроатлантичну інтеграцію. Завдяки українській дипломатії консолідовано міжнародні сили з підтримки нашої держави у війні з РФ. ООН визнала територію Криму окупованою, Північноатлантична рада також засудила дії Росії у Криму. Зарубіжні країни застосовують економічні санкції щодо Російської Федерації, яка, порушивши міжнародні правові норми, поставила не тільки Україну, а й увесь світ перед новими викликами.

1. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#n355>.
2. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0016525-15#n2>.
3. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555/2015#n2>.
4. Гібридні загрози Україні і суспільна безпека. Досвід ЄС і Східного партнерства. Режим доступу: https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/blok_XXI-end_0202.pdf.
5. Турчинов О. Національна безпека України: виклики та пріоритети. Режим доступу: https://censor.net.ua/resonance/402074/natsonalna_bezpeka_ukrani_vikliki_ta_proriteti.
6. Світова гібридна війна: український фронт: монографія / за заг. ред. Горбуліна. 2017. URL: Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/2431>.

Карпенко Роман Валерійович
викладач кафедри
цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ У ВИМІРАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Питання економічної безпеки зачіпає інтереси багатьох країн. Як показує світовий досвід, збиток економічним інтересам завдається різноманітними спробами: порушенням нормального стану міжнародної торгівлі (застосування ембарго, введення надмірних кількісних і тарифних обмежень, штучне підвищення або зниження цін на ті чи інші товари), створенням перепон на шляху міжнародного руху технологій, порушенням практики комерційної діяльності та ін. В сучасних умовах розвитку економіки України, особливо на тлі процесів глобалізації, окреслена вище проблема постає особливо гостро. Товарні «війни» з колись найбільшим імпортером нашої продукції – Російською Федерацією, що проявлялися у запровадженні найрізноманітніших видів обмежень, таких як санітарні умови, квотування, технічні вимоги та ін., анексія Криму та військові дії в Донецькій та Луганській областях завдавали та продовжують завдавати суттєвих збитків економіці України, порушуючи тим самим економічну безпеку держави.

Поняття «економічна безпека» є відносно новим в українському лексиконі, хоча воно досить поширене і давно використовується у практичній діяльності на Заході. Проблема економічної безпеки вперше викристалізувалася в 30-х роках минулого століття на території США. Актуальність цього питання була обумовлена тогочасною потужною світовою кризою і необхідністю напрацювання заходів швидкого реагування на загрози такого масштабу в рамках національної економіки. У 70-х роках минулого століття під поняттям «економічна безпека» почали розуміти найважливіші складові національної безпеки, і досить

швидко цей термін набув поширення в економічно розвинутих капіталістичних країнах. Навмисний збиток завдається національній валютній системі шляхом заниження курсу національної валюти, заморожування вкладів в іноземних банках, введення кредитних обмежень. Інколи цілеспрямовано порушується порядок руху капіталу, зокрема, через виток капіталу, незаконну реквізицію або націоналізацію без компенсації власності іноземних інвесторів. До порушень міжнародної економічної безпеки належать також організація цілеспрямованого відпливу наукових кадрів і кваліфікованих робітників, невиконання вимог чинної системи міжнародного транспортного сполучення всупереч відповідним угодам.

Необхідність детального наукового аналізу економічних наслідків активної участі України у світогосподарських та євроінтеграційних процесах зумовлена тим, що наша країна успадкувала такий економічний потенціал, який в умовах ринкової економіки продукує загрози її економічній безпеці. Тому на підставі узагальнення теоретичних засад, сучасних поглядів на вплив глобалізаційних та інтеграційних процесів на стан економічної безпеки країни вкрай важливим є формування теоретико-методологічних та практичних підходів до формування та запровадження на практиці системи економічної безпеки України в умовах глобалізаційних викликів. У Законі України «Про основи національної безпеки України» зазначено, що об'єктами національної безпеки є людина і громадянин, суспільство та держава [1]. Економічна безпека є складовою національної безпеки, тому проблема її забезпечення має розглядатися щодо об'єктів національної безпеки. Такий підхід обумовлено тим, що особа, суспільство та держава, займаючи різні положення в економічній системі, визначають потреби в різних економічних інтересах, а відповідно – різних способів забезпечення економічної безпеки. На думку Л.І. Абалкіна, економічна безпека – це стан економічної системи, який дозволяє їй розвиватися динамічно, ефективно і вирішувати соціальні завдання та при якому держава має можливість виробляти і втілювати в життя незалежну економічну політику. Погоджуючись з динамічною теорією, в розгляді економічної безпеки завданням щодо її забезпечення є не тільки стабільність, але й розвиток і зростання [2]. Узагальнюючи думку більшості вчених, можна сказати, що економічна безпека – це стан захищеності економіки країни від внутрішніх та зовнішніх загроз. Стан національної безпеки України означає такий ступінь захищеності життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, при якому забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних і потенційних загроз національним інтересам. Невід'ємною складовою національної безпеки є економічна безпека держави (далі – ЕБД). Вона відіграє вирішальну роль у досягненні економічного суверенітету держави, забезпеченні економічного розвитку, реалізації ефективної соціальної політики, убезпеченні суспільства від екологічних стихій, зростанні національної конкурентоспроможності в умовах міжнародної економічної взаємозалежності. Створення ефективної системи економічної безпеки держави дає можливість вчасно виявляти загрози національним економічним інтересам і запобігати заподіянням збитків соціально-економічній системі в цілому.

На наш погляд, економічну безпеку держави взагалі варто розглядати як найважливішу якісну характеристику економічної системи, що визначає здатність підтримувати послідовну реалізацію національно-державних інтересів, стійку дієздатність господарських суб'єктів, нормальні умови життєдіяльності населення. ЕБД має внутрішню матеріально-речову основу – достатньо високий рівень розвитку продуктивних сил, що може забезпечити суттєво важливу частину натуральних і вартісних елементів розширеного відтворення ВНП; внутрішню соціально-політичну основу – достатньо високий рівень суспільної злагоди щодо довгострокових національних цілей, які дають можливість розробити та прийняти державну стратегію соціального та економічного розвитку. Економічний суверенітет, як складова системи ЕБД, в сучасних умовах виступає базою для [4]: 1) здійснення державного контролю за національними ресурсами, досягнення такого рівня виробництва та якості продукції, що забезпечить її конкурентоспроможність і дозволить на рівних брати участь у світовій торгівлі, кооперативних зв'язках та обміні науково-технічними досягненнями; 2) стабілізації й усталеності національної економіки, які зумовлюють захист власності в усіх її формах, створення надійних умов і гарантій для підприємницької активності, утримання чинників, що дестабілізують ситуацію (боротьба з кримінальними структурами в економіці, недопущення глибоких безпідставних розривів у розподілі доходів, які викликають соціальну кризу); 3) саморозвитку та прогресу, що є особливо важливим у сучасному динамічному світі: створення сприятливого клімату для інвестицій та інновацій, постійної модернізації виробництва, підвищення професійного, освітнього та загальнокультурного рівня робітників – тобто всього, що є необхідною та обов'язковою умовою стабільності та самозбереження національної економіки.

Економічна безпека держави, як економічна категорія, являє собою певну сукупність

відносин і пов'язаних з ними заходів, що забезпечують здійснення економічного суверенітету, економічне зростання, підвищення добробуту в умовах наявності системи міжнародної економічної взаємозалежності. Слід також звернути увагу на те, що ЕБД виступає як сукупність економічних, соціальних, демографічних, екологічних, технологічних, науково-інформаційних відносин. Специфічною рисою ЕБД як економічної категорії є те, що вона постійно відображає рівень ефективності функціонування усіх її структурних елементів, що дозволяє вчасно виявити загрози і запобігти небезпеці заподіяння збитків державі, економічній системі та національним економічним інтересам з метою забезпечення їх стабільного розвитку і зростання. Таке розуміння сутності ЕБД передбачає принаймні два концептуальних висновки: економічна безпека країни повинна забезпечуватись перш за все ефективністю самої економіки, тобто разом із державними засобами захисту вона має захищати себе сама на базі високої продуктивності праці суб'єктів мікроекономіки, якості продукції, конкурентоспроможності і т. д.; забезпечення економічної безпеки держави не може здійснюватись виключно ринковими механізмами саморегуляції, оскільки вони ефективно працюють на макрорівні виключно за наявності раціональної структури економіки, яка сама по собі не створюється. Тому доцільним буде формування і підтримка всією системою механізмів саморегулювання і регулювання, тобто за допомогою державних органів та інститутів ринку. Крім того, якщо розглядати ЕБД як системну категорію, тобто як сукупність елементів, що утворюють певну цілісність, то слід зазначити, що головна системна вимога ЕБД полягає у забезпеченні розвитку економіки країни та створенні передумов для її виживання.

1. Про основи національної безпеки України: Закон України № 964-IV від 19.06.2003 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.

2. Андрійчук В.Г. Економічна безпека України: стан, критерії виміру та превентивні заходи її зміцнення. *Економіка, фінанси, право*. 2013. № 6. С. 12–17.

Луценко Андрій Васильович
заступник командира військової частини,
Міністерство оборони України

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО НАТО НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Президентом України та Верховною Радою України обрано шлях вступу нашої держави до НАТО [1] як такий, що найбільше відповідає національним інтересам України. Для вступу в НАТО Україна має вирішити чимало політичних, економічних, воєнних, військово-технічних та інших питань. В умовах збройної агресії Росії для України актуальним є питання уточнення заходів, необхідних для вступу до НАТО і виконання додаткових, які передбачають посилення обороноздатності України.

Співпраця України з НАТО розпочалася практично з набуттям Україною Незалежності, восени 1991 року. Вже з 1992 року Україна взяла участь у роботі Ради Північноатлантичного співробітництва НАТО [2; 3]. Важливими кроками у відносинах України і НАТО стали участь в програмі “Партнерство заради миру” (з 1994 року) та підписання 9 липня 1997 року під час Мадридського саміту НАТО Хартії про особливе партнерство між Україною та НАТО. У квітні 2005 року у Вільносі на засіданні Комісії Україна – НАТО було прийнято рішення про запрошення України до Інтенсифікованого діалогу з НАТО з питань членства та відповідних реформ. Восени 2006 року на засіданні Комісії Україна – НАТО від України очікували наступного кроку – підписання Плану дій щодо членства в НАТО, але він не був підписаний українською стороною. Незважаючи на це, у 2008 році на саміті Північноатлантичного альянсу в Бухаресті було прийнято рішення щодо політики “відкритих дверей” стосовно України.

Вступ нових членів до Альянсу регламентується статтею 10 Північноатлантичного Договору. У статті зазначається, що кожна європейська держава, котра здатна втілювати у життя принципи цього Договору та сприяти безпеці в Північноатлантичному регіоні, може приєднатися до НАТО. Із 1999 року основним механізмом вступу країн до НАТО став План дій щодо членства (ПДЧ). Усі країни, які вступали до Альянсу, відтоді проходили етап виконання ПДЧ. ПДЧ передбачає надання консультацій, допомоги та практичної підтримки з боку НАТО країні, що планує вступити до Альянсу. Основним елементом ПДЧ є розробка країнами-претендентами індивідуальних щорічних національних програм, які включають політичні, економічні, оборонні, ресурсні, безпекові, правові та інші питання. Перелік цих питань для країни-претендента наведено на веб-ресурсі “Україна – НАТО” Міністерства закордонних справ України [4]. У воєнній сфері основою співробітництва країни-претендента і НАТО є програма “Партнерство заради миру”. Її змістом є військово-співробі-